

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 · 50 · 2009

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ЮРУКОВА И САМУНДЖИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 19162/03)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

2 юли 2009 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

02/10/2009 г.

Решението може да претърпи редакционни промени.

По делото на Юрукова и Самунджи срещу България,
Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като камера в състав:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,

Райт Марусте (Rait Maruste),

Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),

Ренате Йегер (Renate Jaeger),

Изабел Беро-Льофевр (Isabelle Berro-Lefèvre),

Миряна Лазарова Трайковска (Mirjana Lazarova Trajkovska), *съдии*,

Павлина Панова, *ad hoc съдия*,

и Клаудия Вестердик (Claudia Westerdiek), *секретар на Отделението*,

след проведено закрито заседание на 9 юни 2009 г.,

постанови следното решение, прието на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 19162/03) срещу Република България, подадена пред Съда на 4 юни 2003 г. от българската гражданка г-жа Валерия Станчева Юрукова (наричана по-долу “жалбоподателка”) на основание член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък “Конвенцията”). През август 2008 г. синът на жалбоподателката, г-н Алекс Александър Самунджи (наричан по-нататък „втори жалбоподател“), роден през 1976 г., встъпва в производството по делото.

2. Жалбоподателите се представляват от г-н Х. Студенчев – адвокат, практикуващ в София. Българското правителство (наричано по-нататък „правителството“) се представлява от своите агенти – г-жа С. Атанасова и г-жа Н. Николова от Министерството на правосъдието.

3. На 26 ноември 2007 г. Председателят на Пето отделение решава да се уведоми правителството за жалбата. Решено е също да се разгледат едновременно допустимостта и съществуването на жалбата (член 29 § 3 от Конвенцията). Страните са разменили писмени становища относно допустимостта и съществуването на делото, както и относно исковите претенции на жалбоподателите за справедливо обезщетение, в това число депозираните на 19 август 2008 г. становища във връзка с нови факти, които са допуснати към преписката по делото с решение на Председателя (член 38 § 1 от Правилника на Съда).

4. Съдия Калайджиева, избрана по отношение на България, се отвежда от разглеждане на делото (член 28 от Правилника на Съда). На 1 октомври 2008 г. правителството информира Съда в съответствие с

член 29 § 1 (а) от Правилника, че г-жа Павлина Панова е определена на нейно място като съдия *ad hoc*.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

5. През 1987 г. жалбоподателката закупува от Столична община тристаен апартамент с площ от 102 кв. м.

6. Имотът станал държавна собственост по силата на извършената от комунистическия режим в България национализация през 1947 г. и през следващите няколко години.

7. Първоначално национализираният апартамент бил по-голям. Не по-късно от 1968 г. бил разделен на два апартамента. Единият бил продаден през 1968 г. на друго лице – г-н В., а вторият – на жалбоподателката през 1987 г.

8. През 1993 г., скоро след приемането от Народното събрание на Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти (наричан по-нататък „Закона за реституцията“), бившите собственици отпреди национализацията предявяват иск по член 7 от този закон срещу жалбоподателката.

9. Съдебното производство приключва с окончателно решение на Върховния касационен съд от 13 януари 2003 г.

10. Съдебните инстанции разглеждат доказателствата и отхвърлят с мотивирани решения довода на жалбоподателката, че искът за възстановяване по член 7 е предявен след 23 февруари 1993 г. – датата, на която е изтекъл съответният законоустановен срок.

11. Разглеждайки делото по същество, съдебните инстанции прогласяват за нищожен договора за продажба от 1987 г. и възстановяват собствеността на ишците върху апартамента на две основания: 1) не е бил спазен от г-н В. и от общината редът за разделяне на жилището на два апартамента през 1968 г. или преди това и 2) съответен документ относно продажбата през 1987 г., настанителна заповед, не бил подписан лично от кмета, както се изисквало по закон, а от друго длъжностно лице в общината.

12. До април 2003 г., в тримесечен срок от влизането в сила на окончателното съдебно решение по делото съгласно член 7 от Закона за реституцията, жалбоподателката е имала възможност да получи обезщетение от държавата под формата на жилищни компенсаторни записи, които биха могли да се използват в приватизационни търгове или да се продадат на инвестиционни посредници. Жалбоподателката не се е възползвала от тази възможност.

13. Тъй като жалбоподателката не освободила апартамента от обитаване доброволно, през декември 2003 г. собствениците предявяват ревандикационен иск срещу нея и сина ѝ, втория жалбоподател, който явно също живеел в апартамента. Това производство приключва с окончателно решение на Върховния касационен съд от 20 февруари 2008 г., с което на жалбоподателката се разпорежда да освободи от обитаване апартамента. През декември 2008 г. жалбоподателката е уведомила Съда, че не е освободила имота и че вторият жалбоподател не живее там.

14. През май 2008 г. жалбоподателката подава молба до областния управител с искане да ѝ бъде предоставено в обезщетение държавно или общинско жилище, или в противен случай да получи жилищни компенсаторни записи. През декември 2008 г. жалбоподателката е уведомила Съда, че не е получила отговор.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПРАКТИКА

15. Относимите исторически факти и приложимото национално законодателство и съдебна практика са обобщени в решението на Съда по делото *Великови и други срещу България (Velikovi and Others v. Bulgaria)*, №№ 43278/98, 45437/99, 48014/99, 48380/99, 51362/99, 53367/99, 60036/00, 73465/01 и 194/02, 15 март 2007 г.

16. С решение от 23 октомври 2008 г. (Решение № 11025 по административно дело № 670/2008) Върховният административен съд е постановил, че лицата, които не са подали искане за обезщетяване с жилищни компенсаторни записи в съответния срок в сила от 2000 г., не могат да искат обезщетяване с такива записи след приемането през юни 2006 г. на алинеи 2 и 3 на член 7 от Закона за реституцията (вж. параграфи 133 и 139 от решението на Съда по посоченото по-горе дело на *Великови и други*), тъй като тези разпоредби не създават ново право на обезщетяване с жилищни компенсаторни записи и следователно не засягат съответния срок за подаване на искания за обезщетяване.

ПРАВОТО

I. ПО ТВЪРДЕНИЕТО ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1 КЪМ КОНВЕНЦИЯТА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЖАЛБОПОДАТЕЛКАТА

17. Жалбоподателката се оплаква, че е била лишена от имота си произволно, не по нейна вина и без адекватно обезщетение. Позовава се на член 1 от Протокол № 1, който гласи следното:

“Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накърняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.“

18. Правителството оспорва твърденията на жалбоподателката.

A. Допустимост

19. Съдът отбелязва, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на чл. 35 § 3 от Конвенцията, а също и че не е недопустима на други основания. Следователно трябва да бъде обявена за допустима.

Б. По същество

20. Жалбоподателката твърди наред с другото, че е станала жертва на произволно и неправомерно лишаване от собственост, за което не е обезщетена.

21. Правителството не оспорва, че жалбоподателката не може да носи отговорност за пропуските, довели до прогласената нищожност на титула ѝ за собственост, но счита, че тези пропуски са били значителни и неизбежно са довели до нищожност на титула. Правителството посочва също, че жалбоподателката е могла да получи адекватно удовлетворение, като поиска от общинските власти да ѝ продадат друго жилище и да се възползва от законовия ред за обезщетяване с жилищни компенсаторни записи.

22. Съдът отбелязва, че настоящото дело касае същото относимо законодателство и същите въпроси като посоченото по-горе дело на *Великови и други срещу България*.

23. Обстоятелствата и фактите, предмет на жалбата, представляват намеса в правото на собственост на жалбоподателката и следва да се

разглеждат в контекста на второто изречение от първия параграф на член 1 от Протокол № 1 като лишаване от притежания.

24. Като прилага критериите, изложени в решението по делото на *Великови и други* (посочено по-горе, §§ 183 – 192), Съдът отбелязва, че титулт на жалбоподателката е бил прогласен за нищожен, а тя е била лишена от имота си заради пропуски в миналото по вина на някой г-н В. и на общината (вж. параграфи 7 и 11 по-горе). Правителството не оспорва становището на жалбоподателката, че тя не може да носи отговорност за тези пропуски.

25. Съдът счита, че настоящият случай следователно е сходен с тези на *Богданови и Цилеви*, разгледани внимателно в решението му по делото на *Великови и други* (вж. § 220 и § 224 от това решение, посочено по-горе), където е постановено, че в такива случаи изискваният от член 1 на Протокол № 1 справедлив баланс между общественния интерес и индивидуалните права не би могъл да се постигне без адекватно удовлетворение.

26. Възниква въпросът получила ли е жалбоподателката адекватно удовлетворение.

27. Според Съда обстоятелството, че жалбоподателката не е освободила от обитаване апартамента поне до декември 2008 г. не може да се счита за „обезщетение“. Във всеки случай тя е осъдена да го освободи с окончателно и изпълнимо решение по ревандикационно производство срещу нея за процесния имот (вж. параграф 13 по-горе) и по принцип дължи обезщетение на собствениците за това, че продължава да ползва жилището им (вж. параграфи 69, 93 и 227 от посоченото по-горе решение по делото на *Великови и други*).

28. Вярно е, че през 2003 г. жалбоподателката е имала възможност да направи искане за обезщетяване с компенсаторни записи. Тогава не го е сторила, каквито са обстоятелствата и по друга жалба, разгледана в решението по делото на *Великови и други* (вж. §§ 226 – 228) – в случая на *Цилеви* (вж. също решенията на Съда по други подобни дела – *Копринарови срещу България* (*Koprinarovi v. Bulgaria*), № 57176/00, 15 януари 2009 г.; *Димитър и Анка Димитрови срещу България* (*Dimitar and Anka Dimitrovi v. Bulgaria*), № 56753/00, 12 февруари 2009 г. и *Владиминова и други срещу България* (*Vladimirova and Others v. Bulgaria*), № 42617/02, 26 февруари 2009 г.) Съдът счита, че – както в горепосочените случаи – жалбоподателката е пропуснала възможността да получи поне между 15% и 25% от стойността на отнетия ѝ имот (по оценката, извършена съгласно съответните разпоредби), тъй като това е било нивото, на което са се търгували жилищните компенсаторни записи до края на 2004 г. Обстоятелството, че цената на тези компенсаторни инструменти се е повишила в края на 2004 г. или че в съответния закон са приети изменения в сила от 2007 г., които предвиждат замяна на жилищните компенсаторни записи в левова

равностойност по номинал, не може да доведе до заключение, че ако жалбоподателката не се е отказала от записите си, властите са щели да й осигурят адекватно обезщетение. Всъщност тя не е могла да предвиди цените на компенсаторните записи или законодателните промени, а Съдът не може да предполага дали е щяла да изчака, преди да продаде записите си. Освен това законодателството относно обезщетенията често се е променяло и не е било предвидимо (вж. посоченото по-горе решение по делото на *Великови и други*, §§ 191 и 226). Както е постановил Съдът в решението по делото на *Великови и други*, неизползването от страна на жалбоподатели на схемата за обезщетение с компенсаторни записи трябва да се има предвид в контекста на Член 41 от Конвенцията, но не може да оказва решаващо влияние върху резултата от оплакване по Член 1 от Протокол № 1.

29. Доколкото жалбоподателката в крайна сметка е подала искане за обезщетяване с жилищни компенсаторни записи през май 2008 г., Съдът отбелязва, че резултатът от него е до голяма степен несигурен, особено предвид практиката на Върховния административен съд (вж. параграф 16 по-горе).

30. При тези обстоятелства Съдът намира, че на жалбоподателката не е била осигурена ясна, навременна и предвидима възможност да получи адекватно обезщетение.

31. Следователно е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1 по отношение на жалбоподателката.

II. ПО ТВЪРДЕНИЕТО ЗА ДРУГИ НАРУШЕНИЯ НА КОНВЕНЦИЯТА

32. Жалбоподателите се оплакват, че реституционното производство срещу жалбоподателката и ревандикационното производство срещу двамата жалбоподатели са проведени в нарушение на относимите процесуални изисквания; че тези производства са били несправедливи и че съдебните инстанции са допуснали в решенията си редица грешки. Жалбоподателите молят Съда да отхвърли решенията и да реши имуществения спор по същество.

33. Съдът вече е установил, че член 7 от Закона за реституцията и решенията на националните съдилища, с които е приложена разпоредбата му в настоящия случай, са довели до нарушение на правото на жалбоподателката на мирно ползване на притежанията си, залегнало в член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията (вж. параграф 31 по-горе). Съдът няма за задача да измества националните съдилища и да се произнася по този спор от чисто вътрешноправен характер, в който е настъпило нарушението на гарантираните от Конвенцията права на жалбоподателката.

34. Относно оплакванията на втория жалбоподател и останалата част от оплакванията на жалбоподателката, предвид материалите, с които разполага и доколкото въпросите, предмет на жалбата, са в неговата компетентност, Съдът намира, че те не разкриват прояви на нарушения на правата и свободите, залегнали в Конвенцията или протоколите към нея.

35. От това следва, че останалата част от жалбата е явно необоснована и трябва да бъде отхвърлена в съответствие с чл. 35 §§ 3 и 4 от Конвенцията.

III. ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

36. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

А. Вреди

37. Жалбоподателката не претендира обезщетение за имуществени вреди.

38. Тя претендира обезщетение за неимуществени вреди в размер на 3 000 евро.

39. Правителството счита, че исковата претенция е прекомерна, тъй като оплакванията на жалбоподателката са необосновани и защото тя е могла да изиска от общинските власти да ѝ предоставят общинско жилище под наем или за закупуване.

40. Съдът намира, че жалбоподателката несъмнено е претърпяла неимуществени вреди в резултат от установеното в случая нарушение на правото ѝ мирно да се ползва от своите притежания. Съдът счита, че исковата претенция не е прекомерна и я присъжда в пълния ѝ размер (вж. решението по делото на *Тодорова и други срещу България (Todorova and Others v. Bulgaria)* (справедливо обезщетение), №№ 48380/99, 51362/99, 60036/00 и 73465/01, §§ 20 и 29, 24 април 2008 г.).

Б. Разноски

41. Жалбоподателката претендира възстановяване на 5 152,90 евро за разходи и съдебни разноски. Това включва 1 952 евро за разходи, направени за производствата пред националните съдилища (адвокатски възнаграждения, съдебни такси и пощенски разходи) и 3 200 евро за разходи, направени за производството пред Съда

(адвокатски възнаграждения, разходи за превод и пощенски разходи). Представени са копия от съответните разходооправдателни документи.

42. Правителството счита, че жалбоподателката няма право на възстановяване на разходите, направени за производствата пред националните съдилища и че във всеки случай исковите претенции са прекомерни и недоказани.

43. Съгласно практиката на Съда жалбоподател има право на възстановяване на разходи и съдебни разноси единствено доколкото е доказано, че са действително и по необходимост направени и са в разумен размер. В настоящия случай Съдът отбелязва, че някои от оплакванията на жалбоподателката са обявени за недопустими. Като взема предвид информацията, с която разполага, и горепосочените критерии и като отбелязва, че исковите претенции за справедливо обезщетение са подкрепени от съответни доказателства, но че не са посочени точният обем, време и вид на извършената юридическа работа, Съдът счита за разумно да присъди сумата от 2 500 евро за всички разходи и разноси за производствата пред националните съдилища и пред Съда.

В. Лихва за забава

44. Съдът счита за целесъобразно лихвата за забава да се изчислява на основата на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка с добавени три процентни пункта.

ПОРАДИ ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* за допустимо оплакването относно лишаването на жалбоподателката от притежанията ѝ, а останалата част от жалбата – за недопустима;
2. *Приема*, че е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1 от Конвенцията по отношение на жалбоподателката;
3. *Постановява*:
 - (а) ответната държава да заплати на жалбоподателката в срок от три месеца от влизането на решението в сила съгласно член 44 § 2 от Конвенцията € 3 000 (три хиляди евро) за неимуществени вреди плюс евентуално платимите налози и € 2 500 (две хиляди и петстотин евро) за разходи и съдебни разноси плюс евентуално

дължимите от жалбоподателката налози в легова равностойност по курса към датата на плащането;

(б) след изтичане на горепосочения тримесечен срок до извършване на разплащането върху горните суми се дължи проста лихва в размер, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за периода на забава, плюс три процентни пункта;

4. *Отхвърля* останалата част от исковите претенции за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 2 юли 2009 г. в съответствие с член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
секретар на Отделението

Пеер Лоренцен
Председател